

**Рецензија монографије *Галерија фресака у Београду*
аутора др Бојана Поповића**

Рукопис монографије *Галерија фресака у Београду* садржи 260 страна текста нормалног прореда и 90 слика. Аутор књиге је др Бојан Поповић, кустос Галерије фресака од 2003. године и истакнути историчар уметности, који се претежно бави изучавањем средњовековног сликарства, па је и најпозванији да напише монографију ове музејске установе од изузетног значаја за нашу културу и уметност.

Аутор је најпре веома обавештено расправио питање оригинала и копије, указујући на то како је копија историјски била схватана, које су њене предности, нарочито кад је зидно сликарство у питању, у изучавању и популарисању уметности, као и о томе какво је место имала копија у музеолошкој пракси. Указао је и откад датира копирање фресака, при чему се, с правом, најдуже задржао на копистици у Француској, будући да је та земља била колевка модерне копистике, како скулптуре тако и зидног сликарства, у којој је још 1882. године био отворен музеј такве уметности. Аутор је показао да је улога француских стручњака била немерљива и у образовању савремене копистике у Србији, уз напомену да је она код нас била негована још од почетка XX века.

Писац монографије, о којој износимо своје мишљење, описао је врло детаљно и документовано настанак Галерије фресака, од првих иницијатива у државних установа 1947. године, преко ангажовања шесторо француских сликара-копишта ради копирања наших фресака и едуковања домаћих сликара, до њеног отварања. Галерија је званично основана 1950, а отворена 1953. године. Њено оснивање, као и стварање фонда копија фресака и одливака, омогућило је организовање велике међународне изложбе средњовековне уметности на тлу Југославије, која је обишла многе европске градове и која је имала изузетан одјек у домаћој и иностраној културној јавности. Др Бојан Поповић је описао и подизање зграде Галерије фресака на месту порушене синагоге Бет Лизраел, према пројекту Богдана Игњатовића, што је било стварање првог послератног наменског музејског простора у Београду.

У књизи је свестрано осветљена личност Милана Кашанина, првог директора Галерије, који је створио концепцију те установе и пресудно допринео концепту њене сталне поставке. Истакнут је и његов рад на организацији изложбе *Југословенске фреске (копије)* која је обишла неколико европских градова између 1953. и 1956, као и чувене *Изложбе средњовековних фресака* на Београдском сајму 1958. године. Осим организовања изложби и популарисања средњовековног зидног сликарства и пластике, Галерија је под Кашаниновим руководством развила и интензивну делатност у копирању фресака.

Поменувши заслуге и осталих руководилаца Галерије, писац је са много топлине писао о Нади Антић-Комненовић, која је била "душа Галерије фресака, главни кустос и комесар многих изложби у земљи и иностранству". Захваљујући њој и Кашанину, Галерија је стекла препознатљиву физиономију и изузетан углед међу београдским музејима. Аутор је дужну пажњу, са обиљем досад непознатих података, посветио и осталим запосленим стручњацима у Галерији: Јелици Илић, Аники Сковран, Зденки Живковић, Светиславу Мандићу и

Чаславу Цолићу. Посебну пажњу заслужује и одељак књиге Копирање и кописти у Галерији фресака, у којем су саопштена искуства у копирању српских фресака и у којем је спроведена сјајна анализа копија истих дела од стране различитих сликара-кописта. С правом је, у том смислу, истакнута важна изложба *Копије фресака пре и после конзервације*, организована 1992. године. У оквиру овог поглавља посебно пажљиво су испитани радови двоје најзначајнијих копишта у Галерији, Зденке Живковић и Часлава Цолића. У књизи су систематично и врло информативно приказане разноврсне музеолошке делатности Галерије: каталози сталних поставки, обрада фрагмената фресака који се чувају у посебном фонду, рад на прикупљању документације о средњовековним споменицима, издавачка делатност и концерти који су деценијама одржавани у Галерији.

Пажљиво су истражена и подробно изложена збивања у Галерији од почетка осме деценије XX века, од којих су нека имала пресудни значај за судбину ове важне музејске установе. Ради се о припајању Галерије фресака Народном музеју, до кога је, упркос противљењима струке, дошло 1973. године. Рад Галерије се врло отежано одвијао и током деведесетих година прошлог века, али никада није био прекидан. Стање се видно поправило после 2003. године, кад је поново био организован велики број изложби у земљи и иностранству, од којих се посебан одјек имале изложбе о Студеници и фрескама са Косова и Метохије. Нова искушења за Галерију фресака наступила су 2006. године, када је Народни музеј донео одлуку о (привременом) затварању Галерије. Залагања Друштва пријатеља Галерије фресака и апели стручне јавности нису успели да спрече њено затварање. Упркос тој жалосној чињеници, руководиоца Галерије је у овој монографији изложио какве су све могућности Галерије и колико би њена будућност била садржајна, уколико дође до обнове рада Галерије фресака.

Монографија садржи и листу сликара-копишта чија се дела налазе у Галерији фресака и каталог њихових радова. Саопштене су кратке биографије сликара, изложене су њихове професионалне каријере и посебно њихова сарадња са Галеријом. Наведена су сва њихова дела у Галерији фресака, с инвентарним бројевима, датумима копирања и завођења у књигу инвентара, називи дела, порекло оригинала, њихове димензије и укупна величина. Каталог је изванредно сачињен и у овој књизи ће први пут бити објављен, што је подухват вредан сваке похвале. У додатку се налазе и каталози епиграфске грађе и одливака, копија француских сликара и копија фресака из Словеније и Хрватске.

На крају су наведени извори, наслови чланака из дневне штампе и изузетно богата – ако не и сва – литература која се непосредно или посредно односи на Галерију фресака.

Из прегледа садржине књиге, коју смо пропратили нашим коментарима, може се без икакве оградe закључити да је др Бојан Поповић уложио велики труд и написао одличну монографију Галерије фресака. У њој је прегледно изложен историјат Галерије од њеног оснивања до затварања, потпуно је осветљен рад њених руководиоца и кустоса, донет је списак свих сликара-копишта који су радили у Галерији или су са њом сарађивали и сачињен је одличан каталог свих радова који се налазе у Галерији. Књига обилује и извршним пасажима о копирању као поступку и копијама као посебној врсти уметничког рада, што потврђује да је аутор књиге сјајно обавештен о специфичним одликама своје уметничке збирке и о делима која се у њој налазе.

Овом књигом др Поповић је задужио нашу културу, у истој мери колико је Галерија фресака испуњавала своју културну мисију у нашој средини, а убедљиво је показао и колико је затварање Галерије фресака био непромишљен и исхитрен потез. Остаје нам потајна нада да ће ова књига подстаћи обнову Галерије, чија је сврха постојања била вишеструко потврђена током шездесет година њеног постојања.

Због свега тога са највећим задовољством препоручујем објављивање монографије *Галерија фресака у Београду* аутора др Бојана Поповића, без икаквих допуна или измена које би требало учинити.

У Београду, 5. јула 2021.

Проф. др Бранислав Тодић,
Филозофски факултет, Београд